

УДК 81'28:070(477)«364»

Мовні покручі всеукраїнських ЗМІ у період російського вторгнення

Ірина КОПИСТИНСЬКА

канд. філол. н., доц.

Прикарпатський
національний університет
імені В. Стефаникавул. Шевченка, 57, 76018, м.
Івано-Франківськ, Україна

iryna.kopystunsk@pnu.edu.ua

ORCID 0000-0002-1648-4025

© Копистинська І., 2022

У статті проаналізована проблема використання у мові персонажів всеукраїнських ЗМІ суржику і російськомовних фраз. Увага зосереджена на мові медіа у перші місяці повномасштабного російського воєнного вторгнення.

Авторка проаналізувала публікації сайту *gazeta.ua*, Української правди, Суспільне. Новини, Радіо Свобода. Основна увага зосереджена на матеріалах видання *gazeta.ua*, оскільки стаття є продовженням наукової теми про мовні покручі у Газеті по-українськи та журналі «Країна». Публікації інших названих медіа досліджувалися для порівняння мовної політики різних медіа.

Аналіз засвідчив, що у мові персонажів публікацій *gazeta.ua* вживання суржику і російських фраз є невмотивованим і невиправданим. Адже не несе жодного експресивного навантаження. Натомість показує українця малоосвіченим, що не може вивчити навіть рідної мови.

На прикладі інших ЗМІ у статті показано методи, за допомогою яких можна уникати мовних покручів у фразах персонажів. Це, по-перше, переклад і редагування. По-друге, титрування, якщо йдеться про відеоматеріали. І по-третє, професійний дубляж з накладанням голосу.

Як висновок, зазначається, що сьогодні, коли Україна потерпає від повномасштабного вторгнення росії, будь-яке толерування у медіа мови окупанта, мовних покручів повинно бути неприпустимим. І йдеться, у першу чергу, вже навіть не про чистоту і культуру мови самих медіа, а про те, яку роль журналісти відіграють у процесі цієї великої боротьби за свою незалежність. Чи ми раз і назавжди відмежуємося від усього, що якимось чином пов'язує нас із ворогом, чи і надалі культивуватимемо меншовартісного малоосвіченого українця, який навіть мови рідної вивчити не спроможний.

Навпаки, саме ЗМІ повинні стати найбільшим і наймасовішим популяризатором української мови. Адже медіа мають усі можливості, виконуючи культурно-просвітницьку та освітню функції, вивести українську мову з рівня мови селян, на якому вона перебувала упродовж надзвичайно довгого періоду, на рівень елітарний. Саме тому з газетних шпальт, з теле- і радіофірів кожен герой, персонаж чи експерт повинен промовляти до нас добірною літературною мовою.

Ключові слова: ЗМІ, суржик, мовний покруч, мовна культура, повномасштабне вторгнення.

LANGUAGE TWISTS IN ALL-UKRAINIAN MASS MEDIA WITHIN THE TIME OF FULL-SCALE RUSSIAN INVASION

Ірина Копистунська

PhD in Philology; Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
57 Shevchenko St., Ivano-Frankivsk 76018 Ukraine
iryna.kopystunska@pnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-1648-4025

The article analyzes the problem of the use of Russian-Ukrainian language mixture (surzhyk) and Russian-language phrases in the language of characters in all-Ukrainian mass media. Attention is focused on the media language in the first months of the full-scale Russian military invasion. The author analyzed gazeta.ua, Ukrainian Pravda, Suspilne. News and Radio Svoboda publications. The main focus is on gazeta.ua materials, as the article continues the scientific research about language twists in the "Gazeta.ua" newspaper and "Kraina" magazine. Publications of other named media were examined to compare the language policies of different media.

The analysis showed that in the language of the characters of gazeta.ua publications, the use of Russian-Ukrainian language mixture and Russian phrases is unmotivated and unjustified. After all, it does not have any significant impact. On the contrary, it shows the Ukrainian as poorly educated, unable to learn even native language.

Using the example of other mass media, the article shows methods by which you can avoid language twists in characters' phrases. This is, first of all, translation and editing. Secondly, titling, if we are talking about video materials. And thirdly, professional dubbing with voice overlay.

As a conclusion, it is noted that today, when Ukraine is suffering from a full-scale invasion of Russia, any tolerance of the occupier's language, language twists in the media should be unacceptable. And, first of all, it's not even about the purity and culture of the language of the media itself, but it's about the role, which journalists play in the process of this great struggle for our independence. We should distance ourselves once and for all from everything that somehow connects us with the enemy, otherwise, we will continue to cultivate an inferior, poorly educated Ukrainian who cannot even learn his native language.

On the contrary, the mass media should become the largest and most massive popularizer of the Ukrainian language. Since, the media have every opportunity, performing cultural and educational functions, to bring the Ukrainian language from the level of the peasants language, where it was for an extremely long period, to the elite level. That is why every hero, character or expert should speak to us in a selected literary language from newspaper pages, TV and radio broadcasts.

Keywords: mass media, Russian-Ukrainian language mixture (surzhyk), language twists, language culture, full-scale invasion

Актуальність теми

У часи повномасштабного вторгнення рф до України питання статусу української мови та використання її у всіх сферах життя набуває особливої гостроти. Адже саме мова була, є і буде ідентифікатором народу. Як свідчать дані шостого загальнонаціонального опитування «Мовне питання в Україні», проведеного групою «Рейтинг» 19 березня 2022 року, «рівень мовної самоідентифікації українців стабільно зростає» (Група Рейтинг, 2022). «Безпрецедентне єднання суспільства на тлі війни різко вплинули і на ставлення до статусу мови: сьогодні абсолютна більшість (83%) за те, щоб українська була єдиною державною мовою в Україні. (...) Перехід на українську у побуті відбувається еволюційно. Руйнування міфу про «братній народ», ізоляція росії від світового культурного та інформаційного контексту лише сприятимуть його пришвидшенню в українському суспільстві» (Група Рейтинг, 2022).

Про те, що мовна ситуація в Україні у період повномасштабної війни істотно змінюється на краще, свідчить і дослідження поширення української мови у соціальних мережах з початку війни. Його провів «Центр контент-аналізу» з 5 червня до 5 липня 2022 року, проаналізувавши 866 тисяч дописів «з поширених в Україні іноземних соціальних мереж Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, TikTok, в тому числі й із заборонених, але дотепер використовуваних російських платформ — VK та OK» (Центр контент-аналізу, 2022). Відповідно до результатів аналізу, «попри повномасштабну російську агресію, частка постів, написаних у соцмережах державною мовою, й надалі відчутно поступається за кількістю російськомовним дописам. Водночас порівняно з 2020 роком спостерігається істотне зростання прихильності до української мови — особливо з-поміж власників приватних акаунтів (...) російська мова втратила домінантне становище в українському сегменті соціальних мереж. Якщо розглядати найпоширеніші платформи разом, то вона ще помітно переважає (37% постів українською мовою проти 63% російською). Втім, окремішній погляд на кожну платформу засвідчує різнобіжні мовні ідентичності користувачів (...) Facebook, Twitter та Instagram – показали порівняно з осінню 2020 року присутню українізацію користувачів. Якщо два роки тому частка дописів українською мовою коливалася в цих спільнотах у діапазоні 13–27%, то тепер сягнула двох третин (...) Разом з тим, війна (принаймні в короткостроковій перспективі) практично не вплинула на мовний режим Youtube і TikTok. Для українізації першого з них потрібні додаткові соціальні та/або законодавчі умови. Натомість другий виглядає найменш піддатливим на впливи ззовні й пов'язаний з комунікативною ситуацією в молодіжних та підліткових середовищах, змінювати яку можливо лише комплексно (Центр контент-аналізу, 2022).

Безперечно, покращенню мовної ситуації в Україні сприяв і мовний Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який регламентує використання державної мови у сфері друкованих засобів масової інформації, в мережі Інтернет та мови інтерфейсів комп'ютерних програм. Відтак, з 16 січня 2022 газети і журнали в Україні повинні виходити тільки українською. А з 16 липня мова вебресурсів та користувацьких інтерфейсів також повинна бути українською (Верховна Рада України, 2019).

Однак, досі занепокоєння викликають окремі ЗМІ, у яких, на нашу думку, саме через мовну легковажність, з'являються русизми, суржик і навіть повністю російськомовні фрази.

При цьому, мовну неохочість зустрічаємо не тільки у прямій мові персонажів публікацій, що пояснюються прагненням редакцій залишати їхні фрази нерередагованими. Часто покручі, неграмотно вжиті слова і відверті помилки бачимо у висловлюваннях і самих журналістів. Безумовно, такі тенденції негативно впливають як на сприйняття самого ЗМІ, так і на формування культурного рівня його аудиторії. Водночас, найгіршою ситуація видається у друкованих та інтернет-виданнях. Адже, якщо під час теле- чи радіофірів, особливо прямих, ми не можемо вплинути на культуру мовлення героїв, то у друкованих та онлайн-медіа тексти повинні проходити ретельне редагування перед публікацією.

Тут повністю погоджуємося із думкою професора Миколи Тимошика (2022), що «настала пора бити на сполох. Одна з ганебних тенденцій новочасної української журналістики — мовна безграмотність та суржикізація текстів — вийшла з усталених берегів. Особливо загрозливими метастазами ця хвороба полонила в останній час розмаїту за типологією інтернет-журналістику».

Тож питання культури і чистоти мови українських медіа залишається актуальним, особливо у часи повномасштабної російської агресії.

Стан розробки проблеми

Серед останніх досліджень, присвячених проблемі вживання суржику та загалом мовним стандартам ЗМІ, варто виокремити праці Т. Левченко (2019, 2020, 2021) та М. Тимошика (2022). Саме ці автори аналізують мову ЗМІ часів російсько-української війни. Зокрема, Т. Левченко спирається на публікації преси здебільшого 2014–2019 років, а М. Тимошик — періоду повномасштабного вторгнення.

Зокрема, у докторській дисертації Т. Левченко (2021) «Субстандартна лексика в мові засобів масової комунікації: стилістика і прагматика» третій розділ «Стилістичний потенціал суржикізмів у мові масмедіа» присвячено якраз аналізу функціонування суржику у мові засобів масової комунікації. Дослідниця констатувала, що «ви-

користання суржикових одиниць у мові засобів масової комунікації — постійне явище, що має на меті відтворити мовлення російськомовних чиновників, зросійщених громадян, жителів сільської місцевості. Однак такі засоби загалом засмічують, вульгаризують мову засобів масової комунікації» (Левченко, 2021).

Твердження дисертації Т. Левченко (2020, 2019) розкриває у кількохopusних для цієї статті публікаціях. Вона базує свій аналіз на матеріалах «України молодій», «Газети по-українськи», «Дня», «Сільських вістей» та інших ЗМІ, і зазначає, що «у сучасних українських засобах масової комунікації суржикізм частотні, адже автори статей не задумуючись використовують їх у своїх публікаціях. Більше того, за допомогою суржика відображають негативні процеси і явища, що відбуваються у суспільстві і доносять до читача відповідну думку про ті чи інші події» (Левченко, 2020). Тут варто погодитися із дослідницею у тому, що часто суржик у пресі вживається тоді, коли він несе негативну конотацію, або має на меті висміяти мовну недолугість героя публікації. Однак, мусимо констатувати, що не тільки у негативно-му контексті вживаються мовні покручі у сучасних медіа. Часто їхня поява є взагалі невмотивованою і невиправданою з будь-якої точки зору. І тут потрібні детальні дослідження і висновки, як позбавитися такого тривожного явища.

Окрім того, ця ж дослідниця аналізує суржик у мовленні героїв публікацій і розділяє його на тематичні групи: слова ввічливості, лексеми на позначення їжі, назви побутових речей, предметів повсякденного користування, особистих речей. Авторка доходить висновку, «що суржик використовують у всіх без винятку друкованих мас-медіа, у публікаціях різної тематики і різних жанрових ознак і, як засвідчує практика, позанормативну лексику в буквальному сенсі слова популяризують через пресу журналісти, коментатори, політики» (Левченко, 2019). І хоч авторка й констатує, що «розкутість у використанні мовних засобів сприяє не тільки емоційності та експресивності журналістського матеріалу, але й позначається на якості журналістського тексту — друкованого, аудіюваного чи візуалізованого» (Левченко, 2019), дослідниця не пропонує шляхів виходу із цієї ситуації і не ставить питання про доцільність вживання суржика у мові персонажів.

Аналізуючи проблему безграмотності та суржикізації сучасної журналістики, М. Тимошик (2022) називає причини такого негативного явища. «Їх дві: негативний вплив на якість інформаційної сфери ринкової стихії та суцільна комп'ютеризація редакційно-видавничого процесу». Тут однозначно варто погодитися із думкою пана професора, що «на ці два чинники однозначно непрофесійно відреагували свого часу і служба менеджменту редакцій ЗМІ, і журналістська наука та освіта. Перша (практика журналістики) поспішила спрости-

ти процес підготовки тексту до оприлюднення, об'єднавши або й ліквідувавши задля економії або самостійні служби редакцій (скажімо коректорати), або важливі редакційні процеси (зчитування і вичитування журналістського тексту), або редакторські функції (скажімо, свіжоголового) (Тимошик, 2022). Маючи досвід журналістської співпраці з багатьма різними медіа, авторка цієї статті засвідчує, що не у всіх редакціях однаково серйозно ставлять до процесу редагування журналістських матеріалів. В окремих з них відсутні посади коректорів та літературних редакторів, або вчитка і правка відбуваються тільки у комп'ютері. Усе це, зрештою, призводить до зниження грамотності текстів і культури мови цих медіа.

Авторка пропонованої статті теж досліджувала проблему вживання суржику і російськомовних фраз в українських друкованих ЗМІ. Так, був проведений аналіз мовних покручів у «Газети по-українськи» за період 2005–2011 рр. та журналі «Країна» за період 2014–2018 років. Ці видання разом із сайтом *gazeta.ua* входять в один видавничий концерн — ТОВ «Видавничий дім Нова інформація». Результати були опубліковані в наукових журналах «Освіта регіону» (Копистинська, 2012) та «Український інформаційний простір» (Копистинська та ін., 2019). Зокрема, було проаналізовано доречність вживання суржику у мові персонажів. У результаті було виділено кілька форм використання мовних покручів у досліджуваних виданнях. Увага була зосереджена на суржику та російськомовних фразах у мові політиків, громадських діячів та інших відомих осіб, а також у мові простих українців; використання мовних покручів у різних регіонах. А також було виокремлено їх вживання на різних мовних рівнях — фонетичному, лексичному, морфологічному.

Дослідження засвідчило, що мова героїв «Газети по-українськи» була надзвичайно засміченою суржиком та русизмами. І газета не гребувала передавати мову героїв без редагування. Мовляв, передається життя і специфіка регіонів у живій мові. При цьому порушувалися освітня, просвітницька функції журналістики (Копистинська, 2012).

Аналіз журналу «Країна» по-суті, і починає тематику дослідження суржику на шпальтах ЗМІ у період російської військової агресії. Висновки з дослідження засвідчили, що у «Країні» суржику та русизмів поменшало, порівняно з «Газетою по-українськи». І хоча два аналізовані видання ведуть на своїх шпальтах активну державницьку політику, піднімаючи актуальні проблеми російсько-українського протистояння, все ж часте використання суржику у мові героїв публікацій призводить до зниження культурного рівня читачів.

Загалом, невирішеними залишаються питання, чому і досі, коли Україна протистоїть російській навалі, явище суржику, вульгарної

мішанини української і російської мови, залишається у мові мас-медіа таким поширеним і як же побороти це негативне явище.

Завдання статті

Простежити, чи ТОВ «Видавничий дім Нова інформація» переглянув свою мовну політику у період повномасштабного вторгнення рф до України. Цього разу дослідження продовжилося аналізом сайту *gazeta.ua*. Окрім того, для порівняння мовної політики в різних медіа, до аналізу долучила й декілька інших всеукраїнські ЗМІ, як-от, Українська правда, Суспільне, Радіо Свобода.

Отож *мета* пропонованої статті — проаналізувати проблему вживання мовних покручів у публікаціях сайту *gazeta.ua* та визначити доцільність їх використання у тексті. А також порівняти мовну політику цього медіа з іншими всеукраїнськими ЗМІ.

Виклад основного матеріалу

Проаналізовано публікації сайтів *gazeta.ua* та її ФБ-сторінки, сайту Суспільне. Новини і його ФБ-сторінки, ФБ-сторінки Радіо Свобода та сайт Українська правда за березень-квітень 2022 року. Увагу зосереджено на суржику і російськомовних фразах персонажів і виокремлено їх на різних мовних рівнях.

Аналіз засвідчив, що суржик та російськомовні фрази часто використовувалися у мові персонажів *gazeta.ua*.

Аналізований суржик можна розподілити за різними мовними рівнями — фонетичному, лексичному та морфологічному.

Розглянемо приклади.

Серед лексичних помилок найчастіше зустрічаємо дієслова, іменники, прислівники. Варто зазначити, що серед дієслів переважають слова на позначення воєнних дій, злочинів і трагедій:

- «**Убивали, насіловали, бомбили, грабили**» (Мицко, 2022b)
- «Сусідку **розорвало** на *часті*. Снаряд упав» — як живе Чернігів і приміські села після жорстоких бомбардувань (Мицко, 2022b)
- «... чи там не **замініровано** і чи розтяжок немає, — каже Володимир. — (...) Хотіли жінку його **ізнасілувать**» (Мицко, 2022a)

Серед постійно вживаних дієслів, а не тільки у воєнний час, типовим суржиком є такі:

- У нас є перехват, як вони **слідкували** за моїм авто (Мамонова, 2022)
- **Ремонтірував** машинку в брата. (...) Не **рощитав** *время*, таксі не **смог** визвать (Стенько, 2022)
- А ми якраз **собірались** їхати (Стенько, 2022)

Типовими лексичними помилками у мові героїв публікацій є підміна українського слова повністю російським відповідником, що в результаті призводить до суцільного мовного суржику. Як-от:

- Кожний третій дім згорів **полностью** (Мицко, 2022b)
- **Рускій** заходив у хату з автоматом, розбивав телевізор та і все, що було», — розповів про долю малої батьківщини чернігівчанин Михайло Верех (Мицко, 2022b)
- «Наша Аня з чотирьох років займається художньою гімнастикою. У березні мала стати кандидатом у майстри спорту. **Обідно**, — додає мама.» (Копитко, 2022)
- «А значить, молоко, **творог**, сметана» (Железняк, 2022)
- «Сусідку **розорвало на часті**. Снаряд упав» — як живе Чернігів і приміські села після жорстоких бомбардувань (Мицко, 2022b)

У більшості з поданих вище прикладів бачимо, що людина, вживаючи суміш з українських та російських слів, все ж таки здебільшого послуговується українськими відповідниками. Однак, часто зустрічаємо приклади, коли переважають русизми. Як-от:

- Я **мастер** по ремонту **стіральних** машин. Не **рощитав время**, таксі не **смог** визвать. Тепер йду **домой пешком**, — виправдовується порушник. — На Кропивницьком **переулке** — **Нет**. Ви шо, подумали, я із «етіх»(...) Я **месний! Практически**. З Хорола (місто районного значення в 100 км від Полтави (Стенько, 2022)

Власне, якщо редакція поважного видання все ж хотіла у цьому показати справжню мову героя, чи не доцільніше було б залишити один єдиний мовний покруч і з вказівкою «продовжує говорити суржилом», далі подавати відредагований літературний варіант?

Серед фонетичних помилок у gazeta.ua бачимо ті, які схожі за звучання в обох мовах:

- **Хоть** сам і не дуже з міліцією дружив (Стенько, 2022)
- З **сепаратістов?** — сміється, показуючи некрасиві зуби. Бачить суворі погляді і перелякано вирячує очі. — Та ви **шо!** Я не такий, **не!** (...) а в **Полтаве** давно живу (Стенько, 2022)
- Село згоріло, хат понад **трасой** немає (Мицко, 2022b)
- У мене з собою **тоже** єсть **ігрушка**, — сіпає мене за руку молодша донька Світлани 9-річна Саша і показує зайця з довгими вухами (Копитко, 2022)
- Там сказали: «Ти, діду, старий. Нехер тобі **бігать**, хай молоді бігають» (Стенько, 2022)

В останньому прикладі бачимо не лише фонетичну помилку, а й вживання лайливої лексики, що також негативно відображається на культурі мови ЗМІ.

У наступному прикладі бачимо мовні покручі з суміші суржику та діалекту:

— Ми в **подвалі ж тут** жили, — проводить до дерев'яних воріт, за якими видно невелике приміщення, схоже на гараж. Стеля обвалилася, на підлозі лежать коробки, обгорілі дошки та шматок брезенту. — Стояла тут машина хлопців-**інтернетчиків**. Її розстрожило, роздавило в **дребезги**. Випускали ракети із Маковища **ілі** з Копилова, **рікашетом** до нас попало. **Тушили** вогонь довго, води **літров 300**, **наверно**, пішло (Мицко, 2022a)

З аналізованих текстів бачимо, що найбільше у мові персонажів зустрічаються саме лексичні та фонетичні помилки. А от морфологічних менше і вони, як правило, типові. До прикладу:

- «Убили наших людей і їздили **по тілах** танками тиждень-два» — як зараз живе Ірпінь (Мамонова, 2022).

Як бачимо у поданих прикладах, суржик не несе жодної експресивної функції і свідчить лише про низький культурно-освітній рівень персонажа публікації. А отже вживання суржику у цих текстах є абсолютно невмотивованим, а тому шкідливим для культури та чистоти мови ЗМІ. І не тільки для мови ЗМІ. Така тенденція є шкідливою і для культурного рівня читача, адже не спонукає його намагатися говорити краще, виправляти свої мовні помилки, а навпаки усталює у свідомості, що так можна, так добре.

При цьому, аби показати мовне каліцтво персонажа доцільно скористатися одним із шаблонів: «говорить ламаною українською», «говорить суржилом», «переходить на російську» тощо. А відтак передавати фрази літературною мовою, спонукаючи читача і самому позбуватися покручів у своєму мовленні. Адже «скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву. Адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, позаяк паразитує на мові, що формувалась упродовж віків, загрожує змінити мову...» (Сербенська, 2002).

Таким чином українці в аналізованому ЗМІ виступають неграмотними, малоосвіченими, які не вміють розмовляти рідною мовою. Тут маємо і зворотний взаємозв'язок — медіа безпосередньо впливає на аудиторію, яка його споживає. Чи правильно чинить редакція, публікуючи мовні покручі і таким чином закріплює їх як мовну норму? Питання залишається риторичним.

Однак, в окремих випадках вживання русизмів може бути виправданим, коли фрази сповнені негативного змісту. Як-от, «руський мир», «их там нет тощо». До прикладу:

- «У березні опублікували міжнародну декларацію з богословською оцінкою ідеології **«русского мира»** (Княжич, 2022)

- «Мабуть, російським батькам особливо «незрозуміло», як їхні діти воюють в Україні, якщо Кремль офіційно декілька разів наголошував, що **«їх там нет»**, — зауважили в СБУ («Двічі на передку був», 2022)

Також варто зазначити, що вмотивованим могло би вважатися і вживання перефразованої мови відомих політиків, оскільки ЗМІ виконує функцію критики та контролю. Відтворюючи мовні покручі народних обранців чи інших високопоставлених осіб, медіа таким чином виносить на громадський осуд їхню неграмотність та мовну недолугість. І якщо ще у публікаціях «Газети по-українськи» та журналу «Країна» минулих років, які досліджувалися у попередніх наукових статтях, таких покручів у мові відомих людей було багато, то навесні 2022 року у gazeta.ua їх поменшало.

Щодо мови високопосадовців, показовим, на нашу думку, є інтерв'ю Севгіль Мусаєвої з секретарем РНБО Олексієм Даніловим, опублікованим в «Українській правді». У прямій мові Данілова зустрічаємо багато русизмів. Навряд чи авторка інтерв'ю хотіла висміяти мовну недолугість посадовця у такій серйозній розмові. Швидше, на нашу думку, це нехтування нормами мови і легковажність редагування або його відсутність. Наведемо приклади:

- «Ми вважаємо, що вони **спасли 58 чоловік**»
- «Питання **по дестабілізації** нашої країни нікуди **не дівається**»
- «І командир вишикував **отряд**»
- «Я вже казав, як **самий старший**»
- «Це є одна із **самих потужних**» зброй, які сьогодні є. Це наша земля, нам нема куди з неї **уходити**».
- «**Враг** підступний, **враг** непростий»
- «Була про концтабори, фільтраційні **лагеря**»
- «Хтось схоче **збігти**, хтось хоче якісь свої статки терміново **визвести**» (Мусаєва, 2022).

Отже, як бачимо, із поданих прикладів, у тексті, опублікованому в «Українській правді», бракує вдумливого літературного редагування. Адже мовні покручі у відповідях секретаря РНБО лише спотворюють текст, при цьому жодного емоційного забарвлення не несуть. У таких випадках вживання суржику є неприпустимим.

Натомість хорошою практикою у ЗМІ є переклад російських фраз українською мовою. У тій же gazeta.ua бачимо і позитивну тенденцію, коли перехоплені розмови російських солдат зі своїми родичами подають у перекладі. До прикладу:

- «Тут треба через прокуратуру працювати. Бо я знаю, що строковиків забирають через прокуратуру. Навіть до мене підбігали,

- трусилися: дай-дай подзвонити батькові, він... вирішить питання, мене заберуть...», — розповідає російський солдат-строковик своїй матері» («Через великі втрати», 2022)
- «Там баба лежить якась... башка прострелена, лежить, сіпається. У голові дірка...» («Там баба лежить», 2022).

Водночас така тенденція витримана не у всіх публікаціях gazeta.ua про перехоплені розмови. Періодично зустрічаємо у текстах спочатку російську мову, а вже потім переклад. До прикладу:

- «Как позорные крысы бегали» — окупант розповів, як тікав від українських військових». (Тут же у цій статті усі інші репліки солдата перекладені — І. К.) «Ні в кого бажання немає, бойовий дух ні к чорту. Все через командування. Командування жодного. Навіть комбат не знає, яке у нас завдання» («Как позорные крысы», 2022). Але навіть і в цьому перекладі зустрічаємо помилку, що свідчить про не надто ретельний підхід до редагування текстів.

Показовими щодо підходу до правки російськомовних фраз чи суржику у мові персонажів є приклади текстів із сайту Суспільне. Новини (suspihne.media). У друкованих текстах на сайті суржик чи російські фрази відсутні. А у кепшн відео та відео-репортажах пряма мова героїв, у якій є покручі, у субтитрах супроводжується українським текстом. Тому слова персонажів, які звучать російською чи суржиком, одразу можна прочитати у текстовому варіанті українською мовою. До прикладу:

«Кожного дня *просинаєшся*, і це день *сурка*, а вони сидять і сидять», — це пряма мова мешканка Бучі, яка пережила окупацію російських солдатів. Водночас текстовий варіант: «Кожного дня *прокидаєшся* і це день *бабака*, а вони все сидять і сидять» (Васильченко, 2022).

Водночас, коли ця ж жінка, передаючи мову окупантів, переходить на російську, Суспільне. Новини перші дві фрази теж передає російською: «Вони: «Асвабаждать». Я говорю: «А от кого нас асвабаждать?» (Васильченко, 2022). Далі текстовий варіант уже передається у перекладі українською. У цьому контексті вважаємо допустимим використання російського слова «асвабаждать», яке ще й до того свідомо написано з помилками, адже саме у такому вигляді воно несе негативне забарвлення і передає ті емоції, які відчуває сьогодні український народ. Українське ж слово «визволяти» сприймається нами виключно з позитивної точки зору і асоціюється з визволенням Батьківщини від загарбників.

Ось інші приклади:

- Оригінальна пряма мова: «Ночами, коли я працювала, мені було скучно дивитися на тих орків. Ось такий чепчик виявився у мене благодаря війні». Текстові субтитри: «Ночами, коли я працювала, мені було нудно дивитися на тих орків. Ось такий чепчик у мене з'явився, завдяки війні (Суспільне, 2022b).
- Оригінальна мова: «Найголовніше, що боялися, що не можуть похоронити своїх рідних. Субтитри: «Найголовніше, що боялися, що не можуть поховати своїх рідних» (Суспільне, 2022a).

Героїня ще одного відео спілкується виключно суржиком. Оригінальна мова: «Я на вулицю вихажу, іду і бачу, він лежить. Його вивели на угол, на вулицю, поставили на коленки і в голову вистрілили». Суспільне передає субтитри виключно українською мовою: «Я на вулицю вихожу, йду і бачу, він лежить. Вивели за ріг на вулицю, поставили на коліна і в голову вистрілили» (Павлюк, 2022).

Регіональні філії Суспільного дотримуються такої ж мовної політики НСТУ і також у субтитрах перекладають суржик, русизми, російські фрази українською мовою. До прикладу, кепшн відео Суспільне. Тернопіль від 8 квітня. Оригінал: «Я їхала за рульом; нас спасло; фамілію, кусок». Субтитри: «Я їхала за кермом; нас врятувало, прізвисьце, частину» тощо (Терлюк, 2022).

Або Суспільне. Карпати від 19 квітня «Дідусь із малятком. Історія порятунку». Оригінал: «Вона дітей спасла, маладец, еслі у неї штото случітсья, самолютьи, особенно, сфотографірує, стени, осколки, поболіли». Субтитри: «Вона дітей врятувала, молодець, якщо з нею щось станеться, літка, особливо, сфотографує, стіни, уламки, похворіли» (Полівчак & Марійчин, 2022).

У сюжеті Суспільного. Карпати «У медзаклади Франківщини евакуювали 156 пацієнтів» від 18 квітня бачимо теж саме редагування. Оригінальна мова персонажів: «Взриви, всьо время, в конце, апреля, кроваті, стіклом, МЧС». Субтитри: «Вибухи, весь час, в кінці, квітня, ліжка, склом, ДСНС» (Басалига & Захарук, 2022).

Схожу мовну політику субтитрування тексту українською мовою спостерігаємо і на Радіо Свобода. До прикладу, кепшн відео «Жителі Андріївки про окупацію» на ФБ-сторінці «Радіо Свобода» від 13 квітня: «Каже: вот смотрите, натовцов ми уже вибілі. Думаю, де ти бачив тих натовцев, придурок. А тоді каже: Осталось ещю бендеров вибьем і делаем сдесь референдум». Радіо Свобода титрує ці слова виключно українською. «Каже: «От дивіться, натовців ми вже вибили. А тоді каже: Зосталося ще бендерів вибити, робимо тут референдум» (Радіо Свобода, 2022a).

Ось інший приклад з Радіо Свобода — «Історія Світлани, яку на Київщині згвалтували окупанти» від 16 квітня. Оригінал: «В 9 часов ми

уже лягаємо спати з чоловіком. Оdkриваю. Стоїть три окупанта. Оцей же парень, що до нас приходив і ще двоє. 19 год йому було, давай мене мацати». Субтитри: «О 9 годині ми вже лягаємо спати з чоловіком. Відкриваю, стоїть три окупанта. Оцей же хлопець, що до нас приходив і ще двоє. 19 років йому було. Давай мене торкатися» (Радіо Свобода, 2022b).

В іншому відео Радіо Свобода від 9 березня «Я готова ризикнути своїм життям», розповідається про історію мариупольки, яка була за кордоном до війни і намагалася прорватися до окупованого Маріуполя до своїх дітей. Жінка говорить виключно російською мовою. Проте усю її пряму мову у тексті до відео передають виключно у перекладі українською (Радіо Свобода, 2022b).

Таких прикладів з Суспільного. Новини та Радіо Свобода багато. І у всіх випадках мовні покручі супроводжуються українським перекладом.

Попри те, субтитри — не єдиний вихід показати нормативне вживання мови. Навіть у відео та аудіоматеріалах можна уникати використання власне російської мови. Зокрема, доцільно скористатися професійним дубляжем із накладанням на оригінальний голос дубльованого перекладу. До такої практики за потреби вдаються в Івано-Франківській філії Суспільного, з якою співпрацює як редакторка радіо і авторка цієї статті.

Отож, навіть якщо у відеоматеріалах залишати мову героя оригінальною, то її можна протитрувати і показати, як правильно розмовляти. Таким чином таку практику ЗМІ можна вважати виправданою. Адже далеко не завжди у редакцій є можливість і час вдатися до професійного дубляжу. Однак для друкованих публікацій вважаємо неприпустимим залишати мовні покручі. Адже текст проходить спочатку авторське, а потім і редакційне редагування, тому потребує грамотного і літературно унормованого викладу.

Висновки

Мова завжди була, є і буде наріжним каменем національної самоідентифікації українців. Надто, коли Україна потерпає від повномасштабного вторгнення росії. Будь-яке толерування у медіа мови окупанта, мовних покручів повинно бути неприпустимим за таких обставин. І йдеться, у першу чергу, вже навіть не про чистоту і культуру мови самих медіа, а про те, яку роль ми, журналісти, відіграємо у процесі цієї великої боротьби за свою незалежність. Чи ми раз і назавжди відмежуємося від усього, що якимось чином пов'язує нас із ворогом, чи і надалі культивуватимемо меншовартісного малоосвіченого українця, який навіть мови рідної вивчити не спроможний.

Тож сьогодні саме ЗМІ повинні стати найбільшим і наймасовішим популяризатором української мови. Саме медіа мають усі можли-

вості, виконуючи культурно-просвітницьку та освітню функції, вивести українську мову з рівня мови селян, на якому вона перебувала упродовж надзвичайно довгого періоду, на рівень елітарний. Саме тому з газетних шпальт, з теле- і радіоефірів кожен герой, персонаж чи експерт повинен промовляти до нас добірною літературною мовою. Тільки так зможемо прищепити нашій аудиторії, що мова таки має значення.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Басалига, М., & Захарук, І. (2022, 18 квітня). *У медзаклади Франківщини евакуювали 156 пацієнтів з Донецької, Луганської та Житомирської областей*. Суспільне. <https://suspilne.media/230035-u-medzakladi-frankivsinii-evakuuvani-156-pacientiv-z-doneckoi-luganskoi-ta-zitomirskoi-oblastej/>
- Васильченко, В., Білецька, І., Стратонов, О., & Коваль, С. (2022, 15 квітня). *Ховалесь у підвалі дитсадочка в Бучі більше місяця та боялись розстрілів* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=6nAi83Twe0A&list=PL9aDK_7u4r7dxnRgxri_LwWx7GC_owr6r&index=693
- Верховна Рада України. (2019, 25 квітня). *Про забезпечення функціонування української мови як державної* (Закон № 2704–VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
- Група Рейтинг. (2022, 19 березня). *Шосте загальнонаціональне опитування: мовне питання в Україні*. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march_19th_2022.html
- «Двічі на передку був» — російські солдати-строковики шукають шляхи вирватись додому. (2022, 20 квітня). Gazeta.ua. https://gazeta.ua/articles/life/_dvichi-na-peredku-buv-rosijski-soldatistrokoviki-shukayut-shlyahi-virvatis-dodomu/1083467
- Железняк, А. (2022, 14 квітня). *Снарядом розірвало корову, люди поїли її рештки*. Gazeta.ua. https://gazeta.ua/articles/money-newspaper/_snaryadom-rozirvalo-korovu-lyudi-poyili-yiyi-reshtki/1082334
- «Как позорные крысы бегали» — окупант розповів, як тікав від українських військових. (2022, 29 березня). Gazeta.ua. https://gazeta.ua/articles/np/_kak-pozornye-krysy-begali-okupant-rozpoviv-yak-tikav-vid-ukrayinskih-vijskovih/1079128
- Княжич, Д. (2022, 19 квітня). *Доки не позбудемося москальщини, не буде нічого людського*. Gazeta.ua. https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_doki-ne-rozbudemosya-moskalschini-ne-bude-nichogo-lyudskogo/1083293
- Копистинська, І. (2012). Мовні покручі на сторінках української преси: прагнення бути ближчим до читача чи прояв інформаційної експансії (на прикладі «Газети по-українськи»? *Освіта регіону*, 1, 216–219.
- Копистинська, І., Качмар, В., & Говера, О. (2019). Проблема чистоти мови на сторінках всеукраїнської преси у період російської військової агресії (на прикладі журналу «Країна»). *Український інформаційний простір*, 1(3), 146–156.
- Копитко, В. (2022). «Чоловік думає, що путін на Україні не зупиниться» — як поляки допомагають українцям і що думають про війну. Gazeta.ua. <http://projects.gazeta.ua/dopomoha-polyakiv/1083442>

Левченко, Т. М. (2019). Суржик як засіб відтворення мовлення героїв публікацій у сучасних засобах масової комунікації. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 12, 112–116.

Левченко, Т. М. (2020). Суржик як засіб пейоративної оцінки у мові засобів масової комунікації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*, 85, 72–76. <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2020-85-11>

Левченко, Т. М. (2021). *Субстандартна лексика в мові засобів масової комунікації: стилістика і прагматика* [Автореферат дисертації доктора філологічних наук, Волинський національний університет імені Лесі Українки]. <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Levchenko-avtoreferat.pdf>

Мамонова, Г. (2022, 11 квітня). *«Убили наших людей і їздили по тілах танками тиждень-два» — як зараз живе Ірпінь*. *Gazeta.ua*. https://m.gazeta.ua/articles/reportage/_ubili-nashih-lyudej-i-yizdili-po-tilah-tankami-tizhdendva-yak-zaraz-zhive-irpin/1081613

Мицко, Л. (2022а, 28 квітня). *«Кадировці зносили все на світі. Їхали і стріляли всіх» — як Макарів і Мотижин оговтуються після звіств росіян*. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/reportage/_kadirovci-znosili-vse-na-sviti-ihali-i-strilyali-vsih-yak-makariv-i-motizhin-ogovtuyutsya-pislya-zvirstv-rosiyan/1084768

Мицко, Л. (2022б, 20 квітня). *«Сусідку розорвало на часті. Снаряд упав» — як живе Чернігів і приміські села після жорстоких бомбардувань*. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/reportage/_susidku-rozorvalo-na-chasti-snaryad-upav-yak-zhive-cernigiv-i-primiski-sela-pislya-zhorstokih-bombarduvan/1083130

Мусаєва, С. (2022, 22 квітня). *Олексій Данілов: росія розпадеться ще при нашому житті*. *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/04/22/7341267/>

Павлюк, О. (2022, 17 квітня). *Будинок підірвали, чоловіка розстріляли — історія жінки з Бучі*. *Суспільне*. <https://suspilne.media/229513-budinok-pidirvali-colovika-rozstrilali-istoria-zinki-z-buci-suspilne-ludi/>

Пагулич, Р. (2022, 15 квітня). *Жінка про згвалтування окупантами: історія з Київщини* [Відео]. *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/video-zgvaltuvannia-viyna/31803812.html>

Полівчак, Р., & Марійчин, Г. (2022, 19 квітня). *Дідусь із малатком. Історія порятунку родини Платових*. *Суспільне*. https://suspilne.media/230463-didus-iz-malatom-istoria-poratunku-rodini-platovih/?fbclid=IwAR0WITkrlJyk3R1gyO3DRsB_KHKQ5htpjwC-nZkT2LScqXKKWdH8knCGmHQ

Радіо Свобода. (2022а, 13 квітня). *Жителі Андріївки про російську окупацію* [Відео]. *Facebook*. https://facebook.com/story.php?story_fbid=6337339062948115&id=359429071842&eav=AfY1nZSvA0w4iMTsiMwk3KSW9tQLkr9jEbUsAt9jVZZ5OdyakuNRV5hJNv_ijsqSubU&paipv=0&_rd

Радіо Свобода [@radiosvoboda]. (2022б, 9 березня). *«Я готова ризикувати своїм життям»: ця жінка намагається прорватися до своїх дітей та матері на околицю Маріуполя, який перебуває в оточенні російських військових* [Відео]. *Twitter*. <https://mobile.twitter.com/radiosvoboda/status/1501543951572119556>

Радіо Свобода. (б.р.). *Головна* [Сторінка Facebook]. *Facebook*. Взято 14 жовтня, 2022 року з <https://www.facebook.com/radiosvoboda.org>

- Сербенська, О. (2002). Суржик: «низька мова», безлад чи мовна патологія. В *Мовні конфлікти і гармонізація суспільства, матеріали наукової конференції* (с. 89–93). Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
- Стенько, О. (2022, 31 березня). «Над головою пролетів літак і десь бахнуло. Зрозумів — щось відбувається»: як добровольці зі зброєю захищають Полтаву. *Gazeta.ua*. https://m.gazeta.ua/articles/reportage/_nad-golovoju-proletiv-litak-i-des-bahnulo-zrozumiv-schos-vidbuvayetsya-yak-dobrovolci-zi-zbroyeju-zahischayut-poltavu/1079314
- Суспільне. (2022a, 20 квітня). *Бородянка в окупації — розповідь місцевої мешканки* [Відео]. Facebook. <https://www.facebook.com/suspilne.news/videos/1166317380860095>
- Суспільне. (2022b, 12 квітня). *Працівниця ЧАЕС провела у полоні військових рф майже чотири тижні* [Відео]. Facebook. https://www.facebook.com/suspilne.news/videos/290247976605123/?extid=CL-UNK-UNK-UNK-AN_GK0T-GK1C&ref=sharing
- «Там баба лежить, сіпається. У голові дірка» — СБУ задокументували страшний злочин. (2022, 17 квітня). *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/life/_tam-baba-lezhit-sipayetsya-u-golovi-dirka-sbu-zadokumentovali-strashnij-zlochyn/1082925
- Терлюк, І. (2022, 8 квітня). *Поблизу Тернополя живе переселенка з Бучі, яка втратила чоловіка і була поранена*. Суспільне. <https://suspilne.media/226509-poblizu-ternopola-zive-pereselenka-z-buci-aka-vtratila-colovika-i-bula-poranena/?fbclid=IwAR262ufVal04G-834WhSWv1oLELz08vVsjoXVuk1ij-VVMi9F0usnzPEwYv0>
- Тимошик, М. (2022, 6 травня). *Безграмотність та суржикізація журналістики як тривожна тенденція*. Детектор медіа. <https://detector.media/blogs/article/198928/2022-05-06-bezghramotnist-i-surzhykizatsiya-zhurnalistyky-yak-tryvozhna-tendentsiya/>
- Центр контент-аналізу. (2022). *Українська мова у соцмережах*. <https://cutt.ly/zBY53Tb>
- Через великі втрати окупанти не можуть продовжувати війну без строковиків — перехоплена розмова*. (2022, 20 квітня). *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/life/_cerez-veliki-vtrati-okupanti-ne-mozhut-prodovzhuvati-vijnu-bez-strokovikiv-perehoplена-rozmova/1083503

REFERENCES

- Basalyha, M., & Zakharuk, I. (2022, April 18). *U medzklady Frankivshchyny evakuiuvaly 156 patsientiv z Donetskoi, Luhanskoi ta Zhytomyrskoi oblastei* [156 Patients from Donetsk, Luhansk and Zhytomyr Regions were Evacuated to Medical Facilities in the Frankiv Region]. *Suspilne*. <https://suspilne.media/230035-u-medzkladi-frankivsini-evakuovali-156-pacientiv-z-doneckoi-luganskoi-ta-zitomirskoi-oblastej/> [in Ukrainian].
- Center for Content Analysis. (2022). *Ukrainska mova u sotsmerezakh* [Ukrainian Language in Social Networks]. <https://cutt.ly/zBY53Tb> [in Ukrainian].
- Cherez velyki vtraty okupanty ne mozhut prodovzhuvaty viinu bez strokovykyv — perekhoplена rozmova* [Due to Heavy Losses, the Occupiers Cannot Continue the War Without Conscripts — Intercepted Conversation]. (2022, April 20). *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/life/_cerez-veliki-vtrati-okupanti-ne-mozhut-prodovzhuvati-vijnu-bez-strokovikiv-perehoplена-rozmova/1083503 [in Ukrainian].

«Dvichi na peredku buv» — rosiiski soldaty-strokovyky shukaiut shliakhy vyrvatys dodomu [«I've Been to the Front Line Twice» — Russian Veteran Soldiers are Looking for Ways to Escape Home]. (2022, April 20). *Gazeta.ua*. <https://gazeta.ua/articles/life/dvichi-na-peredku-buv-rosijski-soldatistrokoviki-shukayut-shlyahi-virvatis-dodomu/1083467> [in Ukrainian].

«Kak pozornye krysy begali» — okupant rozpoviv, yak tikav vid ukraïnskykh viiskovykh [«How Shameful Rats Ran» — the Occupier Told How He Flew from the Ukrainian Military]. (2022, March 29). *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/np/_kak-pozornye-krysy-begali-okupant-rozpoviv-yak-tikav-vid-ukrayinskih-vijskovih/1079128 [in Ukrainian].

Kniazhych, D. (2022, April 19). *Doky ne pozbudemosia moskalschyny, ne bude nichoho liudskoho* [Until we Get Rid of Muscovites, there will be Nothing Human]. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_doki-ne-pozbudemosiya-moskalschini-ne-bude-nichogo-lyudskogo/1083293 [in Ukrainian].

Kopystynska, I. (2012). Movni pokruchi na storinkakh ukraïnskoï presy: prahnennia buty blyzhchym do chytacha chy proïav informatsiïnoi ekspansii (naprykladi «Hazety po-ukraïnsky»)? [Language Twists on the Pages of the Ukrainian Press: The Desire to be Closer to the Reader or a Manifestation of Information Expansion (on Example «Newspapers in Ukrainian»)?]. *Osvita rehionu, 1*, 216–219 [in Ukrainian].

Kopystynska, I., Kachmar, V., & Hovera, O. (2019). Problema chystoty movy na storinkakh vseukraïnskoï presy u period rosiïskoï viiskovoï ahresii (na prykladi zhurnalu «Kraina») [The Problem of Cleanliness Languages on the Pages of the All-Ukrainian Press During the Period of Russian Military Aggression (on the Example of Kraina Magazine)]. *Ukrainian Information Space, 1*(3), 146–156 [in Ukrainian].

Kopytko, V. (2022). «Cholovik dumaie, shcho Putin na Ukraini ne zupynytsia» — yak poliaky dopomahaiut ukraïntsiam i shcho dumaiut pro viïnu [«The Man thinks that Putin will Not Stop in Ukraine» — How the Poles Help the Ukrainians and what They Think About the War]. *Gazeta.ua*. <http://projects.gazeta.ua/dopomoha-polyakiv/1083442> [in Ukrainian].

Levchenko, T. M. (2019). Surzhyk yak zasib vidtvorennia movlennia heroïv publikatsii u suchasnykh zasobakh masovoï komunikatsii [Surzhyk as a Means of Reproducing the Speech of Heroes of Publication in Modern Mass Media]. *Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics), 12*, 112–116. <https://doi.org/10.24919/2663-6042.12.2019.189258> [in Ukrainian].

Levchenko, T. M. (2020). Surzhyk yak zasib peioratyvnoï otsinky u movi zasobiv masovoï komunikatsii [Surzhyk as a Means of Pejorative Assessment in the Language of Mass Communication]. *Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Philology, 85*, 72–76. <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2020-85-11> [in Ukrainian].

Levchenko, T. M. (2021). *Substandartna leksyka v movi zasobiv masovoï komunikatsii: stylistyka i prahmatyka* [Substandard Vocabulary in the Language of Mass Communication: Stylistics and Pragmatics] [Abstract of DSc Dissertation, Lesya Ukrainka Volyn National University]. <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Levchenko-avtoreferat.pdf> [in Ukrainian].

Mamonova, H. (2022, April 11). «Ubyly nashykh liudei i yizdyly po tilakh tankamy tyzhden-dva» — yak zaraz zhyve Irpin [«They Killed Our People and Drove Over their Bodies with Tanks for a Week or Two» — How Irpin Lives Now]. *Gazeta.ua*. https://m.gazeta.ua/articles/reportage/_ubili-nashih-lyudei-i-yizdili-po-tilah-tankami-tizhdendva-yak-zaraz-zhive-irpin/1081613 [in Ukrainian].

Musaieva, S. (2022, April 22). *Oleksii Danilov: Rosiia rozpadetsia shche pry nashomu zhytti* [Oleksiy Danilov: Russia will Fall Apart in Our Lifetime]. *Ukrainska pravda*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/04/22/7341267/> [in Ukrainian].

Mytsko, L. (2022a, April 28). «Kadyrovtsi znosyly vse na sviti. Yikhaly i strilialy vsikh» — yak Makariv i Motyzhyn ohovtuiutsia pislia zvirstv rosiian [«The Kadyrovites Destroyed Everything in the World. They Drove and Shot Everyone» — How Makariv and Motyzhyn Recover After the Atrocities of the Russians]. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/reportage/_kadirovci-znosili-vse-na-sviti-ihali-i-striliali-vsikh-yak-makariv-i-motizhin-ogovtuyutsya-pislya-zvirstv-rosiyan/1084768 [in Ukrainian].

Mytsko, L. (2022b, April 20). «Susidku rozorvalo na chasti. Snariad upav» — yak zhyve Chernihiv i prymiski sela pislia zhorstokyykh bombarduvan [«The Neighbor was Torn Apart. A Shell Fell» — How Chernihiv and Suburban Villages Live After the Brutal Bombings]. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/reportage/_susidku-rozorvalo-na-chasti-snaryad-upav-yak-zhive-vernigiv-i-primiski-sela-pislya-zhorstokih-bombarduvan/1083130 [in Ukrainian].

Pahulych, R. (2022, April 15). *Zhinka pro zgvaltuvannia okupantamy: istoriia z Kyivshchyny* [A Woman About Being Raped by the Occupiers: A Story From the Kyiv Region] [Video]. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/video-zgvaltuvannia-viyna/31803812.html> [in Ukrainian].

Pavliuk, O. (2022, April 17). *Budynok pidirvaly, cholovika rozstrilialy — istoriia zhinky z Buchi* [The House was Blown Up, the Man was Shot — the Story of a Woman from Buchi]. *Suspilne*. <https://suspilne.media/229513-budinok-pidirvali-colovika-rozstriliali-istoria-zinki-z-buci-suspilne-ludi/> [in Ukrainian].

Polivchak, R., & Mariichyn, H. (2022, April 19). *Didus iz maliatkom. Isteriia poriatunku rodyny Platovykh* [Grandfather with a Baby. The Story of the Rescue of the Brutal Family]. *Suspilne*. https://suspilne.media/230463-didus-iz-malatkom-istoria-poriatunku-rodini-platovih/?fbclid=IwAR0WITkrIjyK3R1gyO3DRsB_KHKQ5htjpwC-nZKt2LScqXKKWdH8knCGmHQ [in Ukrainian].

Radio Svoboda [@radiosvoboda]. (2022b, March 9). «Ia hotova ryzykuvaty svoim zhyttiam»: tsia zhinka namahaietsia prorvatysia do svoikh ditei ta materi na okolytsiu Mariupolia, yakyi perebuvaie v otochenni rosiiskyykh viiskovyykh [«I'm Ready to Risk My Life»: This Woman Tries to Break Through to Her Children and Mother on the Outskirts of Mariupol, Which is Surrounded by the Russian Military] [Video]. *Twitter*. <https://mobile.twitter.com/radiosvoboda/status/1501543951572119556> [in Ukrainian].

Radio Svoboda. (n.d.). *Home* [Facebook page]. *Facebook*. Retrieved October 14, 2022, from <https://www.facebook.com/radiosvoboda.org> [in Ukrainian].

Radio Svoboda. (2022a, April 13). *Zhyteli Andriivky pro rosiisku okupatsiiu* [Residents of Andriivka About the Russian Occupation]. [Video]. *Facebook*. https://facebook.com/story.php?story_fbid=6337339062948115&id=359429071842&eav=AfY1nZSvA0w4iMTsiMwk3KSW9tQLkr9jEbUsAt9jVZZ5OdyakuNRV5hNv_ijsqSUBU&paipv=0&_rdr [in Ukrainian].

Radio Svoboda. (n.d.). *Holovna* [Home] [Facebook Page]. *Facebook*. Retrieved October 14, 2022, from <https://www.facebook.com/radiosvoboda.org> [in Ukrainian].

Rating Group. (2022, March 19). *Shoste zahalnonatsionalne opytuvannia: movne pytannia v Ukraini* [The Sixth Nationwide Survey: The Language Issue in Ukraine]. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/language_issue_in_ukraine_march_19th_2022.html [in Ukrainian].

- Serbenska, O. (2002). Surzhyk: «nyzka mova», bezlad chy movna patolohiia [Surzhyk: «Low Speech», Disorder or Speech Pathology]. In *Movni konflikty i harmonizatsiia suspilstva* [Language Conflicts and Harmonization of Society], Proceedings of the Scientific Conference (pp. 89–93). Publishing and Printing Center «Kyivskyy Universytet» [in Ukrainian].
- Stenko, O. (2022, March 31). «Nad holovoiu proletiv litak i des bakhnulo. Zrozumiv — shchos vidbuvaietsia»: yak dobrovoltsi zi zbroieiu zakhyshchaiut Poltavu [«A Plane Flew Overhead and There was a Bang Somewhere. Got It — Something is Happening»: How Volunteers with Weapons Defend Poltava]. *Gazeta.ua*. https://m.gazeta.ua/articles/reportage/_nad-golovoyu-proletiv-litak-i-des-bahnulo-zrozumiv-schos-vidbuvayetsya-yak-dobrovolci-zi-zbroyeyu-zahischayut-poltavu/1079314 [in Ukrainian].
- Suspilne. (2022a, April 20). *Borodianka v okupatsii — rozpovid mistsevoi meshkanky* [Borodianka in Occupation — the Story of a Local Resident] [Video]. Facebook. <https://www.facebook.com/suspilne.news/videos/1166317380860095> [in Ukrainian].
- Suspilne. (2022b, April 12). *Pratsivnytsia ChAES provela u poloni viiskovykh RF maizhe chotyry tyzhni* [An Employee of the Chernobyl Nuclear Power Plant Spent Almost four Weeks in the Captivity of the Russian Military] [Video]. Facebook. https://www.facebook.com/suspilne.news/videos/290247976605123/?extid=CL-UNK-UNK-UNK-AN_GKOT-GK1C&ref=sharing [in Ukrainian].
- «Tam baba lezhyt, sipaietsia. U holovi dirka» — SBU zadokumentuvaly strashnyi zlochyn [«The Woman is Lying There, Twitching. There is a Hole in the Head» – the SBU Documented a Terrible Crime]. (2022, April 17). *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/life/_tam-baba-lezhit-sipayetsya-u-golovi-dirka-sbu-zadokumentuvali-strashnij-zlochyn/1082925 [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2022, May 6). *Bezghramotnist ta surzhykizatsiia zhurnalistyky yak tryvozhna tendentsiia* [Illiteracy and Surrealization of Journalism as an Alarming Trend]. *Detektor media*. <https://detektor.media/blogs/article/198928/2022-05-06-bezghramotnist-i-surzhykizatsiya-zhurnalistyky-yak-tryvozhna-tendentsiya/> [in Ukrainian].
- Vasylchenko, V., Biletska, I., Stratonov, O., & Koval, S. (2022, April 15). *Khovalys u pidvali dytsadochka v Buchi bilshe misiatsia ta boialys rozstriliv* [They Hid in the Basement of a Kindergarten in Bucha for More than a Month and were Afraid of Being Shot] [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=6nAi83Twe0A&list=PL9aDK_7u4r7dxnRgxrl_LwWx7GC_owr6r&index=693 [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2019, April 25). *Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi* [On Supporting the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language] (Law № 2704–VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, A. (2022, April 14). *Snariadom rozirvalo korovu, liudy poily yii reshtky* [A Cow was Torn Apart by a Shell, People Ate its Remains]. *Gazeta.ua*. https://gazeta.ua/articles/money-newspaper/_snaryadom-rozirvalo-korovu-lyudi-poyili-yiyi-reshtki/1082334 [in Ukrainian].